

První den školy

I

Smutek je žlutý a šesticípy jako Davidova hvězda. Ale to ráno bylo jako z blankytu a zlata. Tak čisté, svěží, prozářené, že bych se ho byl nejraději napil.

A přece to bylo ráno před našimi okny, kde je šedá asfaltová ulice, po níž přejede jen tatínkův automobil, v protějším domě ubohý ovocnářský krámk Kateřiny Kocourkové a vedle krámk strážník. Ve Šternberských sadech, kde jsou aleje, růže, jezírko, muselo být ráno ještě krásnější, a což teprve dopoledne...

Když jsem u snídaně na to myslil, vzrušený a nedočkavý, věděl jsem, že tam budeme nejvýš za dvě hodiny. Dnes pouze pan profesor přečte naše jména, řekne nám několik povzbudivých slov a dodá: „Teď opusťte školu a běžte domů.“ A my vyběhneme jako divocí králíci, proklouzneme ulicemi, které jsou mezi školou a parkem ve tvaru smyčky, vběhneme do parku. Napadli mě divocí králíci, které jsem viděl ještě před týdnem na venkově u lesa, hajný Würstl řekl, ať se proskotačí, než přijdou štvanice a hony, vběhli do mlází a nezůstalo po nich stop. Ale my v parku nebudeme běhat, nejsme už malé děti ani králíci. Budeme se procházet a bude se nám zdát, jako bychom tam dnes byli poprvé. Za dva měsíce prázdnin se tam lecos změnilo a změnili jsme se i my. Povyrostli jsme, zhubli a jaksi se sobě odcizili. Ano. Cítil jsem tohle tajemné odcizení na začátku každého školního roku. Zatímco jsme se neviděli, čas běžel, prchal, a vyvstalo odcizení. Ale v parku se rozplyne. Budeme si tam vyprávět veselé prázdninové příhody a tím vyprávěním najdeme opět samy sebe, ty z loňska a předloňska, a tu se nám bude zdát podivuhodná věc: že kdesi hlu-

boko na dně nás samých čas neběží a neprchá, ale stojí, a budeme rádi, že už jsme zase stejní jako před prázdninami, loni, předloni... Já, Vilda Brachtl a ti tři, z nichž jeden je i básník. Ti čtyři celkem, které mám nejraději z celé třídy. Můžeme se toulat parkem celé dopoledne a ještě déle...

K neštěstí došlo, když jsem dosnídal. Napil jsem se vody.

Snad proto, že jsem byl vzrušen, že před okny bylo to čisté, svěží, prozářené ráno a že jsem myslil na kachny a labuť na rybníce, jimž budeme házet rohlík. Dříve než jsem mohl požádat o rohlík k svačině, maminka řekla, že mám slabou horečku a po škole musím domů. Hned domů, a kývla do předsíně. A ta hloupá se tam začala strojit.

Bylo slyšet otvírání a zavírání kuchyňských dveří a skříní, mnoha skříní velkých, menších i malých, a kohoutku v koupelně, a běhání sem a tam, a za chvíli se přihnala, musila číhat zpola hotova už předtím, neboť jindy, když někam jde, obléká se zpravidla čtvrt dne... A v čem se to dnes přihnala! V nových střevíčkách s kramlíčky tak vysokými, že se zdálo, jako by nešla po chodidlech, ale po prstech. S kabelkou ze strašlivě červených žabích kůží. V oranžovém kostýmu s velikými modrými knoflíky, které nebyly k zapínání, ale k okrase, neboť kromě nich tam byly menší, skryté, méně nádherné, a ty se zapínaly. S obrovskými strakatými krajkami spodní blůzy a oválným šperkem, na němž byl vyryt Turek s vodní dýmku. Ještě aby si tak vzala ten strašný klobouk s peřím, napadlo mě a řekl jsem, že nemám žízeň, ale bylo pozdě. Tatínek už odjel a zarazit to nemohl. A maminka jí řekla, aby dohlédla na mé oblékání...

Vzal jsem krátké tmavomodré kalhoty, svátečně vyžehlené, sněhobílé shrnuté punčochy, takže se mi na lýtku objevila červená jizva, vzal jsem bílou košili a kabátek stejně tmavomodrý a vyžehlený jako kalhoty, a všechno ve mně vřelo. Pohlédla na mě a zdě-

silila se. „Kdepak letos na ulici v bílých pučochách, to přece nejde. Kdyby byl tatínek doma, ten by to ale zatrh! Vždyť v takových punčochách dnes chodí a provokují v pohraničí...“

Kopl jsem botou do vzduchu, a tu si všimla bot a řekla, že jsem si je zrovna nevyleštil, jak se sluší na začátek školního roku. „Kdyby to viděla maminka, co by řekla, jít takhle ven na takový svátek, dneska se každý strojí, jak nejlépe dovede, vždyť vyhrává i hudba v rádiu! A nejtít v rozhálce, když je ta slabá horečka a nikdo neví, nevznikne-li z toho záškrt,“ a podala mi vyšivanou šálu, kterou jsem okamžitě hodil za hlavu, až uvízla na lustru.

Než jsme vyšli ze dveří, odběhla do kuchyně a navlékla si strašný klobouk s peřím.

Pak řekla, že cesta se mnou bude asi kříž.

A vyšli jsme do čistého, svěžího, prozářeného rána.

Schválně klapala kramlíčky, házela žabí kabelkou a hlavou, aby se jí peřím na klobouku co nejvíce třásl, a já jsem se chvěl zlostí a obavou, aby nás nikdo nepotkal, a také ne děti z obecné, které by se jistě vyděsily, a aby mě napadlo, jak zmizet, až vyběhneme po škole z vrat. Ze vzpomínek na divoké králiky vznikla v mé hlavě představa klanu, který jsme o prázdninách založili s vesnickými chlapci, klanu pro pořádání výprav do lesa, ach, jak to bylo krásné, poslední výpravu jsme podnikli ještě před necelým týdnem a vraceli se do svých domovů za měsíčního svitu a houkání sov, prodírajíce se malinovým, ta jizva na mém lýtku byla od něho. A Růženka mě viděla vracet se zkrvavělého a poloslepého příjemnou únavou a tou zvláštní špinavostí obličeje, která se na takových výpravách tvoří kolem úst, tváří a očí, právě když mě tak viděla, tlouklo deset. Vykřikla a chytila se domovního zábradlí, neboť myslila, že jde skřítek, který se podle pověsti zjevuje v kraji ctnostným dívkám, což bývá jednou za sto let. Ale ráno neřekla nic, neboť se s ní dalo vyjednávat. A blesklo mi hlavou, zda bych s ní neměl

vyjednávat i teď. Že až po škole vyběhneme z vrat, přehlédne mě a doma řekne, že mě neviděla. Že jsme asi zůstali ve škole. Ale pak jsem nevyjednával. Viděl jsem, že se blížíme k podjezdu...

Čím víc jsme se blížili k podjezdu, tím méně klapala podpatky a házela kabelkou a hlavou, a potom už neklapala a neházela vůbec, ale šla neslyšně a tiše jako duch. Neboť Růženka se strašně bojí chodit podjezdem.

Vešli jsme ve zvláštní černobílé přítmi s malými krámky u zdí, začal jsem jít, co noha nohu mine, a toužebně hleděl nahoru. Byla stále o krok napřed, ale rozběhnout se a utíkat nemohla, když mne měla doprovázet. Náhle nad námi zabouřilo, nebe v mezích železných trámů se zakrylo párou, jel vlak. Podjezd se rozduňel a my byli sotva v jeho čtvrtině. Hnala se po mé ruce, ale já jsem ruku strčil do kapsy a odběhl na okraj chodníku. Začala volat, že to na mě řekne, ale sotva slyšela vlastní hlas, jak vše kolem rachotilo. Volala, že by mě do školy nevedla, kdybych neměl horečku a nesměl onemocnět, co kdyby z toho byl záškrť! Strhl jsem šálu s krku a rozepjal košili. Vykřikla, abych si tedy strhl šálu a rozepjal košili... Šel jsem ještě pomaleji a tu zvolala, že chci asi ze školy někam jít, ale když ona musí na mě čekat před vraty. Tu nad námi strašně zahřmělo, přihnal se jiný vlak, nastalo boží dopuštění. Dlažba nadskakovala, skla krámků u zdí drnčela a železné pilíře kolem nás se nakláněly, prohýbaly, třásly, jako by se měly co chvíli zřítit a pohltit nás navždy ve svých sutinách. Prchla k drnčícím krámkům a vykřikla, abych běžel. Abych letěl dopředu a spasil se pro rány boží... Tu třískla rána, celý podjezd se potopil v páru a já se zastavil. Z bílých oblak se ozval výkřik, že mě ztratí... Začal jsem jít, přidal do kroku, pilíře se přestaly chvět, skla krámků drnčet, z mezer želez se vytrácela pára. Když poslední žebra nad námi zmizela a místo černobílého přítmi podjezdu se objevilo modré nebe, potřásla hlavou a začala klapat kramflíčky a peřím na klobouku chvět a házet...

Hodil jsem jí šálu na ruku, v níž házela žabí kabelkou. Když jsme se blížili ke škole, prchl jsem na druhý chodník.

Před školou si stoupla na protější stranu ulice, zrovna proti oknům, kde letos budeme mít třídu, právě tam šly děti z obecné...

II

Ve třídě bylo jako ve velké ptačí kleci. Šumění, štěbetání, lítání. Vilda Brachtl a ti tři, z nichž jeden je básník, přelétávali z lavice na lavici, sváteční a vyžehlení, v sněhově bílých košilích, jako by letěli na svatbu, povyrostlí, pohublí, zářili. O parku jsme se domluvili hned. Poletíme, jakmile nám otevrou dvířka. Pak zvonilo.

Vešel do třídy, nový, neznámý, který tu nikdy neučil, vysoký, s předkloněným trupem a svěšenou hlavou, s černou třídní knihou pod paží, usmíval se. Připadal mi jako starší učený čáp, s kterým si budeme rozumět. Vlídne nás vyzval, abychom si sedli, a oznámil nám, že nás bude učit zeměpisu. Pak otevřel knihu a já věděl: teď přečte naše jména, řekne několik přívětivých slov a dodá: „A nyní běžte domů. Pro dnešek je toho dost.“ Spokojeně jsme na sebe s Brachtlem kývli.

Řekl, že přečte naše jména, a jak přečte, každý musí vstát a říci „zde“. Když se na něco zeptá, odvětit „ano“ nebo „ne“, podle toho, je-li odpověď kladná či záporná, s výjimkou otázek, na něž jednoslovně odpovídat nelze. Brachtl a já jsme opět spokojeně kývli. Měli jsme to za zvláštní hru na otázky a odpovědi, kterou si pro nás vymyslel, aby první hodinu promarnil. Arnstein byl na první stránce knihy.

Arnstein vstal a řekl „zde“, a tu jsme poprvé viděli, jak člověk může zvednout oči, aniž pohne čelem a tváří. Zeměpisář zvedl oči, aniž pohnul tváří a čelem... Zeptal se Arnsteina, zda nemají kožešnictví a nevedou-li i žabí kůže. A když Arnstein řekl „ano“, smutně při-

kývl a s bolestným výrazem v tváři se odvrátil k oknu. Chvilí mlčky pozoroval protější chodník, kde chodily malé děti z obecné, a náhle vytřeštil zrak, zbledl a zkamenněl... Zděšeně jsme na něho pohlédli. „Co vidí na té ulici,“ šeptal Brachtl, „jako by tam viděl přízrak,“ ale já jsem nevěděl a jen jsem zděšeně na něho hleděl. Chvilí třeštil oknem zrak, ale pak jako by se vzpamatoval, otočil se k Arnsteinovi a řekl, že nemluví tak zcela pravdu. Neboť žabí kůže se nevodí, ježto nemají ruce, a dnes se neprodávají, ale schovávají pro vojáky. Zda vůbec ví, co se děje v pohraničí, které se nazývá Sudety? „To není žádná maličkost, co se tam odehrává, dnes se může o kůži přijít lehko,“ zaškrábal se rozpačitě pod krkem... Pak chvilí točil hlavou k oknu, jako by se jím chtěl znovu podívat, ale vždy ji včas strhl zpátky, jako by se toho bál, a náhle bouchl do stolu a vykřikl: „Protože jste lhal, a to zapovídá osmé přikázání boží, hleďte mi málo chodit na oči. Sedněte!“

Strnuli jsme. Napadlo nás, zda se nemýlíme. Zda je to vůbec hra na otázky a odpovědi a nebude-li přísný. Možná, blesklo mi, že mu není Arnstein sympatický, protože je v zadní lavici u kamen a má černé vlasy. Každý má jiný vkus a on snad má radši hochy s vlasy plavými či hnědými a blíže u katedry. Dost plavé vlasy jsem měl já, a ač jsem znal vlasy souseda Brachtla dva roky, přece jsem na něho pohlédli, zda mu přes prázdniny neztmavěly.

Ale neztmavěly. Byly hnědé jako minulý rok. A seděli jsme v druhé lavici.

Vyvolal Benáka, Blahouta, Brachtla, prošel s otázkou, nemají-li přestárlou služku a zda jeho matka také někdy vaří. Pak vyvolal Bronowského a toho se zeptal, není-li jeho otec universitní profesor. Když Bronowski řekl „ano“, zeptal se ho, co přednáší. Bronowski odpověděl, že patologickou anatomii, a tu řekl, to že tedy pítvá, a mávl rukou. Pak vyvolal Cardu a zeptal se, není-li jeho otec dlaždič. Carda zčervenál, viděl jsem

to, sedí vedle Bronowského, a tu prohlásil, že se nemá za co stydět. „Každý synem universitního profesora být nemůže,“ podotkl, „a dlaždičů je třeba také, zvláště dnes. Kdo by klečel s pytlem na kolenou a spravoval cesty pro vojáky?“ usmál se.

Pak přišel Daubner, Dohaltský, Dostál.

Pak vyvolal mě a ptal se, zda má babička z matčiny strany nebyla z Rakouska a dědeček generál v císařské armádě za světové války. Jak na to hledí otec, který zřejmě nikdy neměl rád staré rakouské rody, zda může milovat jejich čtrnáctiletého potomka? Udělalo se mi zle, snad jsem i zčervenál... V té chvíli se však otočil k oknu, vytřeštil oči a začal blednout... Pak rychle mávl rukou, jako by odháněl přízrak, a já si ten pohyb vztáhl na sebe a rychle jsem si sedl. V té době bylo už ve třídě naprosté, bezhlesé ticho. Ticho jako v kleci, v níž sedí ptáčci a ani nepípnu. Na řadu přišli Gazda, Hladký, Chadima, a prošli s několika dotazy. Pak přišel Katz.

Zeptal se ho, jak se jmenuje křestním jménem... Cítili jsme, aniž se kdo otáčel — Katz sedí vzadu u kamen vedle Arnsteina — jak se lehce zarazil a pak své jméno Mojžíš řekl, jako by se hlásil četaři. Neboť Katz se nebojí, učí se nejlépe ze všech a je básník...

Zvedl oči, aniž pohnul tváří, a otázal se ho, kde sebral ten tón. Nebyl-li už na vojně? Křestní jména se nekrouť, Mojžíš je správně Moše. A otázal se, zda se jeho matka za svobodna nejmenovala Epsteinová, a nemá-li starší adoptovanou sestru Ester, jež má od narození slabší srdce, a Katz tiše řekl „ano“. Pak si sáhl pod krk a zeptal se, zda nevedou hřebeny...

Bleskla mi hlavou jejich drogerie, kde prodávají různé krásné věci, tatínek mě k nim posílá kupovat přípravky k holení a maminka nejjemnější mýdla se zvláštní cypřišovou vůní, hřebeny mají jen tak, jen pod sklem pultu, ale on se ptal právě na ně. Prohlásil, že asi jejich hřebeny nečešou, když sám není učesaný, že on od té doby, co ovdověl, kupuje jen prvotřídní

zboží. „Ale copak hřebeny,“ podotkl, „dnes je vážná situace v Sudetách, o které jsem se vám už jednou zmínil. Krize v česko-německém pohraničí...“ A s povzdechem se zeptal Katze, zda vůbec ví, jaká. Katz pohnutě odvětil, že v Sudetách jsou nepokoje a Němci tam snad i střílí. Bouchl do stolu a zvolal, že je to pomluva, tvrdit o sestře, že je stará a nemocná, zakazuje to osmé přikázání Mojžíšovo, a pomlouvače nesnáší. „Nařizuji vám, ať mi chodíte co nejmíň na oči, stejně jako vaše sestra,“ a hněvivě mávl rukou.

V té chvíli byla třída jako mrtvá klec, v níž se ve hru na otázky a odpovědi už sotva věřilo. Blesklo mi, že profesor opravdu nesnáší černovlasé hochy, ale že Katz není učesan, to jsem nechápal. Byl přece naopak učesan a upraven, měl sváteční bílou košili a jeho hezký jemný obličej slabě voněl cypřišovým mýdlem z jejich drogerie. Ale s jeho sestrou to bylo k nevěře. Nikdo ji neznal, já sám jsem ji vídal jen málokdy v krámě. Nebyla tak hezká jako její nevlastní bratr Katz, spíše tlustší a trochu neohrabaná, ale velmi milá a tichá, a že má od narození slabší srdce, slyšel jsem poprvé. Byl jsem napjat, jak to skončí s třetím, posledním, který sedí za Katzem a Arnsteinem, má také černé vlasy a je z nás nejmenší a plachý, ale když pak David Kohn přišel na řadu, jako bychom tušili, že přijde katastrofa.

Zeměpisář chvíli pozoroval, jak Kohn v poslední lavici bledne, potom se otočil k oknu, pohlédl na protější chodník a zkameněl. Pak, aniž pohnul tvář, obrátil zrak k slunci a řekl: „Přeložte větu. Přicházím ze země, kterými se toulám.“

A tu se ubožák Kchony naneštěstí domníval, co my všichni, že zeměpisář chce překlad do němčiny, neboť jsme zatím jinou cizí řeč ve škole neměli, a začal koktat: „Ich komme aus den Ländern... den Ländern an...“ ale vtom zeměpisář bouchl do stolu a vzkřikl: „Mišut bááárec umithálech bááá,“ a za strašného zděšení nás všech zvolal, že do hebrejštiny, když jeho

otec káže a má doktorát, že by se měl stydět, že nezná vlastní mateřštinu, jak potom asi bude vypadat zeměpis, že už Sudety vrou a hoří, jak už tu dvakrát vysvětlil, a on musí být obezřelý víc než ti dva před ním. „Obezřelý, víte,“ volal a pak pln hněvu vykřikl: „Ježto se stydíte za rodiče a za řeč, což přísně zapovídá čtvrté přikázání, poroučím, ať mi na oči nejdete vůbec...“

Pak sklapl knihu a řekl, že nám poví k začátku školy několik poučných slov...

Že na nás čeká mnoho slz, potu, trápení a skřípotu zubů. Známe-li vůbec podobenství o pannách? O pěti pošetilých, které si vzaly lampy, ale nevzaly olej, a o pěti moudrých, které vzaly i olej? Ať bereme jakýkoliv olej, jen ne ricinový, a bdíme, neboť neznáme dne ani hodiny, kdy to na nás přijde...

Pak řekl, ať se ani netěšíme na zeměpis, neboť, jak vidí, nemáme ponětí o světě. „Nemáte ponětí o světě,“ řekl hlasitě a prudce, „a to jste jako prázdné nádoby.“ Zda vůbec známe nepravé podobenství o cestě? O cestě, po které člověk stále jde, aby došel k jejímu konci. Když tam posléze vskutku dojde, zjistí, že zatím úplně zestárl a zešedivěl, ale zato došel k poznání všeho. Všeho na zemi... A apokryf o studně? Člověk hledá studnu, hledá a hledá, až ji konečně najde. Skloní se nad ní a tu zjistí, že je na konci svého života. Ale vidí, že došel k poznání všeho na nebi. „V tom to vězí,“ řekl. „Jděte hledat studnu. Najdete studnici plnou mrtvé vody, studnici smrti. Jděte na konec cesty a dojdete k poznání hrůz. Jděte se kouknout do Německa a je to... Pamatujte na panny.“

A mžikl oknem na protější chodník, na okamžik strnul a zkameněl, a pak jako starý dlouhý čáp s černou knihou pod paží, předkloněným trupem a svěšenou hlavou vycházel ze třídy. Ale u posledních lavic u kamen, kde jsou dveře, se ještě zastavil a mávnul na Kchonyho hněvivě se zeptal: „Kam máte jet?“ — „Prosím, do Německa,“ trásl se a chvěl Kchony — viděli

jsme to, neboť jsme se již mohli otočit — a tu zvolal, že on se od té doby, co ovdověl, nikoho o nic neprosí, abychom si na něho dali dobrý pozor, zvláště však Kohn a ti dva před ním, a vyšel ven a brzy se ztratil za ohbím chodby, kde je sborovna.

Vycházeli jsme ze třídy úplně zmatení a spletení, jako z hrobu. Ti tři byli vápenatě bílí a ve svých bílých svátečních košilích jako v rubáších. Ale přece jediný z nich, Katz, zůstal nezměněn, nezměněn jako na svatbě, a na mne se dokonce usmál. Napadlo mě, zda dva zbývající vůbec půjdou do parku, a zeptal jsem se...

Měkce na mne pohlédl a odvětil: „Proč by nešli? Copak se něco stalo?“

Nebe bylo jako z blankytné a zlata, na druhém chodníku běžely děti z obecné a mezi nimi se hýbal a chvěl strašný chochol na strakatém krajkoví a oranžovo-modrém těle, pod ním se klímalo cosi příšerně červeného, s přehozenou vyšívanou šálou.

Zhlédla mě, hned jak jsem vyšel ze vrat, a hnala se ke mně přes ulici, kde naneštěstí právě nejelo auto. Odběhl jsem na kraj chodníku, aby ti čtyři nic neslyšeli. Po několika nesmyslných větách o horečce a záškrtu řekla: „Tamhle ten mladý pán Brachtl a ti tři černovlasí, ti jsou hezcí a moudří, zvláště ten jeden, co je tak pěkně učesaný, ti jistě budou mít samé jedničky,“ a ukázala na Kchonyho, Arnsteina a Katze. Zahnal jsem ji zpět na druhý chodník, kde se okamžitě daly vyděšené děti do běhu. Aby si vzpomněla na naši smlouvu pod podjezdem, vyhrkl jsem, a aby věděla, jdu právě s Brachtlem a těmi třemi. A tu řekla, že je to samozřejmé, s nimi jít mám, ba dokonce jít musím, ale abych byl nejdéle v půl dvanácté u oběda. Až bude tlouct dvanáct, abych už spořádaně seděl za stolem a polévku nesrkal a ten příšerný švestkový kompot, co rychle letí dělat, nebral nožem. Že teď půjde za roh a bude se tam dívat do výkladu těch krásných dámských klobouků... Abych proběhl nepozorovaně za ní....

Korunami aleje Šternberských sadů probleskovaly duhové sluneční paprsky a alej vypadala jako cesta, kterou se ubírá král. Pět nás šlo tou cestou přímé rovné aleje zmlkle, jen Katz uprostřed nás měl přivřené oči a lehce se usmíval, jako by o čemsi zvláštním snil. Lidé, kteří šli proti nám, mávali novinami a vzrušeně hovořili. Vál větřík s vůní stromů a zvláštní slabou vůní cypřiše....

Za alejí na kruhovitě ploše se paprskovitě sbíhaly zelené trávníky s tulipány a modrobílými maceškami a růžemi a v jejich středu na černém mramorovém kvádru stál hrabě Šternberk a nehybně hleděl na růži, kterou držel v podepřené ruce. Pět nás šlo zmlkle kolem něho, Katz uprostřed s přivřenými očima a lehkým úsměvem na rtech, cestičkou s vůní květin a cypřiše, na níž se batolily děti, a lidé na lavičkách kolkolem hleděli na ně očima plnými starostí. Jiní lidé vzrušeně mluvili a tloukli prsty do novin na prvních stránkách.

Na zelenomodrém rybníku s blankytně zlatým vějířem zrcadlícího se slunce se potápěly kachny. Bílá labuť s černým peřím u očí strnule plula, zaklánějíc svůj esovitý krk dozadu. Opodál za růžovými keři čněla špičatá stříška kiosku, připomínající čínský chrámek. Pět nás tu stálo zmlkle u železného zábradlí, jež obepíná rybník ze dvou stran, Katz uprostřed, s lehkým úsměvem u rtů a očima přivřenými, a nesla se k nám vlhká vůně vody s úponky leknínů a kapradí, vůně akvárií, a také vzdálená vůně růžových keřů, smíšená s nádechem cypřiše...

O prázdninových příhodách jsme nemluvili.

Katz nepřednesl žádnou básničku, kterou jistě napsal.

Na co jsme to vlastně mysleli? Co nás to jen mohlo tolik tížit?

Myslel jsem na pocit tajemného odcizení a ptal se sám sebe, zda jej cítím, zdali vůbec byl, když jsme

vyšli ze školy a vkročili do parku, a zda se ti čtyři v něčem změnili... Myslíl jsem také na to, že Katz může mít ze zeměpisu trojku a ztratit vyznamenání, neboť s trojkou podle nového řádu nemůže vyznamenání mít, byť je tak chytrý a moudrý a píše básně, a Kchony a Arnstein mohou mít v pololetí i pětku, ale na konci roku snad ne, budou se zoufale, zoufale učit... Napadlo mě to jako zlé vidění budoucích věcí, ač k tomu vlastně nebyl důvod. Vždyť se opravdu nic nestalo. Zeměpisář jim nic zvláštního neřekl ani neudělal. Říkal různé divné věci všem...

Pozorovali jsme kachny, jak si potápějí hlavy, a labuť, která teď plula přímo k nám a upřeně a výhrůžně na nás hleděla, a tu náhle Katz, pozorující čínskou stříšku za růžovými keři, řekl:

„Co abysme založili spolek! Spolek na potírání zeměpisu,“ řekl a náhle, jako by se v nás protrhlo mlčení, začali jsme souhlasit.

„Ale to není jen tak, to znamená, že se ještě dnes svolá tajná porada. S tím byste musili počítat...“

Všichni jsme řekli, že s tím počítáme, a Katz na nás pohlédl a záhadně se usmál.

„Kdo udělá osnovy,“ zeptal se tiše Kchony, který byl nejmenší a plachý, a Katz řekl: „Stanovy, ty chytřej,“ a prohlásil, že ty by mohl udělat Brachtl. A Brachtl souhlasil.

„A kdo bude hlídat, aby se dodržely,“ zeptal jsem se já a Katz chvíli přemýšlel a pak na mě pohlédl, a já souhlasil.

„Někdo to musí financovat,“ nadhodil pak Arnstein a tu se Katz opět tajemně usmál.

„Je otázka,“ pronášel pomalu s pohledem za keře, „co lépe jde. Jestli kožešnictví nebo drogerie. Řekněme, že drogerie, i když pochybuju. Financovat to budu já!“

„A co já?“ zeptal se Kchony nesměle.

„Ty můžeš bejt předseda,“ prohodil Katz ledabyle, „jinýho už není,“ a my souhlasili, i když mě napadlo, že se to právě pro Kchonyho hodí nejmíň, byl nejmenší

a plachý. Pak Katz připomenul, že za chvíli musí být tajná porada, a prohlásil, že když to financuje, u kiosku nám koupí mandle nebo zmrzlinu, ať hlasujem.

Vzpomněl jsem, že mám mít horečku a snad dostat i záškrť, a hned jsem zvolal, zmrzlinu.

Jediný Kchony pípl: mandle, ale byl přehlasován.

Šli jsme k růžovým keřům a já, ohlédnuv se, viděl jsem, jak labuť divoce klove do zábradlí, u něhož jsme před chvílkou stáli.

U kiosku koupil Katz každému z nás velkou porci nádherné zmrzliny.

„A co vlastně budem v tom spolku dělat,“ zeptal se Kchony, bázlivě lízaje zmrzlinu.

Katz na mne pohlédl.

„Potírat zeměpis, ty vole,“ usmál se, „a ty to budeš řídit.“

Viděl jsem, jak Kchony zbledl, a vyčítavě jsem pohlédl na Katze.

„Ale jestli něco takového má vůbec nějakou cenu,“ namítl Arnstein, „s tím zeměpisářem nebude žádný jednání.“

Katz na mne opět pohlédl a řekl:

„Vždyť ty vůbec nemáš žádnou funkci, tak co kecáš. Budeš jednatel.“

„Tak teda jo,“ kývl Arnstein a zbledl a já jsem odvrátil od Katze oči.

Sedli jsme si na lavičku u růžových keřů a lízali zmrzlinu, kolem nás chodili lidé s novinami, přešli i nějací dva mladíci, velcí a silní, plivali, a tu, jak jsem polykal zmrzlinu, dobrou a chladnou, Katz zvedl ke mně své hezké oči a zpytavě na mne hleděl. Pak se podíval na Kchonyho a Arnsteina, kteří seděli nějak schlíple, usmál se a šel koupit pět sáčků mandlí.

Když jsme se vraceli přímou rovnou alejí stromů, jejichž korunami probleskují duhové paprsky jako na cestu, kterou se ubírá král, Katz připomenul tajnou poradu a vyzval Kchonyho, aby ji svolal. Pak řekl Kchonymu, Arnsteinovi a Brachtlovi, ať jdou napřed

a my že půjdeme kousek pozadu. Aby na nás počkali na konci cesty...

„Složil jsi nějakou básničku,“ zeptal jsem se, když jsme pomalu kráčeli za nimi, vdechující s vůní sladkých mandlí i slabou vůní stromoví a cypřiše.

„Složil jsem jednu, ale nedokončil,“ řekl Katz hlasem, který byl pojednou nápadně smutný a měkký, a současně sklonil hlavu tak hluboko, že jsem mu ani neviděl do očí.

„Tak řekni,“ vyzval jsem ho, ale zavrtěl hlavou.

„Proč nechceš říct básničku,“ otázal jsem se.

Po chvíli jsem začal znovu:

„Ani jsme si nevyprávěli o prázdninách. Loni jsme si vyprávěli a taky předloni.“ Ale Katz jen hleděl do země a kousal mandle.

„Co je, Katzi,“ vyrazil jsem náhle, „zvedni hlavu a podívej se...“

A tu zvedl hlavu a zeptal se... Zeptal se, zda vím, co nám ten zeměpisář vlastně řekl...

„Nic zvláštního,“ odvětil jsem, „nechodit mu na oči. Každýmu přece něco řekl...“

Zavrtěl hlavou a já si teď všiml, že v jeho očích, hledících do neurčita, je cosi zvláštního, cosi měkkého a lesklého, co jsem v nich ještě nikdy neviděl, ani loni, ani předloni, nikdy...

„Že na nás přijde černá doba?“ vyhrkl jsem, „abysme brali olej jako panny?“

Na chvíli se ke mně obrátil a dobrácky se usmál. „To taky ne... Ale to, že jsme prázdný nádoby a nemáme poněti o světě. Tol Máš poněti o světě, myš?“ zeptal se měkce.

„Nemám,“ přiznal jsem se a vzal jej pod paží, „vím jen, že svět se točí. Jezdíme jen do Rakouska.“

„Tak vidíš, vidíš, myšáku,“ sklopil opět hlavu, „v tom tedy měl ten zeměpisář pravdu. Jeďte do Německa, abyste všechno poznali. Tam je studnice mrtvé vody, smrti, tam dojdete k poznání hrůz. Ale proč jezdit do Německa, abysme došli k poznání hrůz? No pověz

sám, proč? Copak máš rád hrůzy a chceš se jet do Německa na ně dívat? Tak vidíš, vidíš...“ hovořil s pohledem k zemi, jako by s něčím zápasil, a pak, jako by se vysmekl z neviditelných pout, zvedl hlavu...

„Spíš bychom došli k poznání všech tajemství a pokladů země a nebe, k poznání života. Jak jsem jednou někde slyšel, k studnici Jakobově...“

Rád bych, aby ses jel se mnou podívat do Palestiny.“

Pohlédl jsem na něho, udiven, překvapen...

Jeho oči se leskly ještě měkčeji a podivněji, jak nikdy před prázdninami, nikdy, co jsem Katze znal, hleděly přímou rovnou alejí do dálky, jako by tam viděly něco úchvatného, od čeho se nemohou odtrhnout a odpoutat, a tu jsem se také podíval alejí do dálky, ale viděl jsem jen tři drobné jdoucí postavy a daleko před nimi kousek modravé ulice, nic víc, a když jsem se zas obrátil k němu, viděl jsem na jeho košili a černých vlasech paprsek duhy.

„Narodila se tam i naše Ester,“ dodal a vyprostil svou paži z mé ruky, „v Safedu, a to nezná ani zeměpisář. Pojď...“

A mlčky mě vzal kolem krku, a jak mě vedl, cítil jsem cypřiš blízko své tváře, a ta vůně mě pronikala a mámila jako kouzlo čarovných dálek a závrtných hloubek a slabounce a měkce hladila a hřála, a tak jsme došli téměř až na konec aleje, ti dva a Brachtl před námi.

Abychom došli k poznání všech tajemství a pokladů nebe a země, života, studnice Jakobovy. Do Palestiny. Točila se mi hlava. „Myslíš, že je to možný? Myslíš, že tam dojdeme?“

Zastavil mě, pohlédl na mne a jeho oči byly teď docela vlhké.

Neřekli jsme už jediného slova.

Podali jsme si ruce a stiskli.

Zdvihli jsme prsty a beze slov přísahali.

Lehce se dotkl mého čela, jako by mi z něho chtěl

setřít krůpěj, a v té chvíli se mu duhový paprsek, který byl na jeho košili a vlasech, usmál z očí.

Jakýsi paprsek úlevy, naděje, záchrany... Když jsme vycházeli z parku, tlouklo poledne.

Zdálo se mi, jako by v davu na protějším chodníku běhalo nějaké peří, divoce se chvějící a třesoucí, držící v ruce vyšívanou šálu, a vzpomněl jsem, že nemám srkat a jíst nožem.

„Máme jít domů?“ řekl Brachtl, „je dvanáct.“

„Domů,“ řekl jsem, „domů leda velkou oklikou.“

„A nebudou doma křičet?“ vzrušeně zaskučel Kchony, „aby nás nehledali.“

„Aby nemyslili, že jsme se ztratili,“ dodal Arnstein.

„Co bysme se ztráceli,“ řekl Katz, „ví přece, že jsme ve škole.“

A zahrnuli jsme kolem prodavače novin, který cosi vzrušeně vyvolával o pohraničí a nějakém anglickém nátlaku na jednání s vrahy, zahrnuli jsme do úzké uličky jménem Jeruzalémská, v níž je spousta domů, obchůdků, stánků, lidí, mnoho života jako v nevyčerpatelné studni Jakobově, a která mizí v dálce jako cesta, k jejímuž konci nedojde ani starý poutník.

Kchonyho cesta do světa

I

Smutek je žlutý a šesticípý jako Davidova hvězda. Byl to velký smutek. Koncem února, kdy byly velké mrazy, mi tatínek řekl:

„Pozvi k nám někdy Kchonyho.“

Pozval jsem Kchonyho druhý den, sotva jsem přišel do třídy. A aby se to nezdrželo, řekl jsem mu, aby přišel hned dnes odpoledne, ač to měl přijít tatínkův bratr Vojta čili strýček.

„Ale nebuď zklamanej, až od nás půjdeš,“ podotkl jsem, „já vím, co máš rád. Ale já tolik obrázků ze světa nemám jako ty. Já mám jen jednu knížku, kde je pár pitomejch obrázků.“

„Ale to je přeci jedno,“ vypískl Kchony, „já přijdu i tak. Ale navleču se. Je únor a mráz, a víš, nesmím se nachladit. Víš?“

„U nás se nenachladíš,“ podotkl jsem, „u nás se topí jen v ústředním topení. Kdepak v kamnech! U nás je jak v peci.“

A Kchony spokojeně kývl a chtěl ještě něco říci, ale stačil už jen vzdychnout. Rozběhli jsme se do lavic, zvonilo. Začínala strašná hodina.

Zeměpisář začal zkoušet, sotva se zapsal. Vše od začátku školního roku. Každému dal tři otázky a pak pětku. Mínkovi, Cardovi, Bronowskému. Na Turecko, Arábii, Egypt. „Končí únor a vy toho víte čím dál míň,“ vrčel, „neodrolovává se vám paměť?“ Všichni kromě Krappnera, na kterého zeměpisář drží, jsme měli strach a přemýšleli, co to je „odrolovávat paměť“, ale nejvíce strachu měl Kchony. Neboť Kchonyho týrá zeměpisář nejvíc, ještě víc než Arnsteina a Katze, kteří sedí před ním. A tak Kchony ve své lavici u kamen se